

THE ROLES OF ONLINE NEWSPAPERS AND ETHNIC LANGUAGE WEBSITES IN THE CONSERVATION AND PROMOTION OF THE CULTURAL IDENTITY OF VIETNAM'S ETHNIC MINORITIES

Cao Thi Hao^{1*}, Pham Kim Thoa²

¹TNU - University of Education, ²TNU - University of Information and Communication Technology

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Received: 06/02/2023	In modern society, communication through the language of ethnic minorities holds a significant position in social life, especially in multi-ethnic countries like Vietnam. Communication in the language of ethnic minorities also contributes to the socio-economic development, sustainable poverty reduction, and eradication of hunger. At the same time, it helps to promote and preserve beautiful images of the cultural identity and lives of the ethnic minority communities. The purpose of this article is to conduct a survey of some online newspapers and social media platforms such as Facebook, Zalo, and Youtube to demonstrate the importance and role of online newspapers and social media platforms in using the language of ethnic minorities to preserve and promote the cultural identity of ethnic minorities in Vietnam. The research method used is statistical analysis and evaluation. The results of the survey show that this form of media has received attention but there are still limitations in terms of quantity and quality. We need to pay more attention to online newspapers and social media platforms in the language of ethnic minorities to contribute to the development of communication in the language of ethnic minorities, towards sustainable development of the ethnic minority communities in Vietnam.
Revised: 23/3/2023	
Published: 23/3/2023	
KEYWORDS	
Online newspapers	
Ethnic languages	
Media	
Ethnic minority languages	
Cultural preservation	

VAI TRÒ CỦA BÁO MẠNG VÀ CÁC TRANG MẠNG TIẾNG DÂN TỘC TRONG VIỆC BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY BẢN SẮC VĂN HOÁ CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ Ở VIỆT NAM

Cao Thị Hảo^{1*}, Phạm Kim Thoa²

¹Trường Đại học Sư phạm - ĐH Thái Nguyên

²Trường Đại học Công nghệ thông tin và Truyền thông – ĐH Thái Nguyên

THÔNG TIN BÀI BÁO	TÓM TẮT
Ngày nhận bài: 06/02/2023	Trong xã hội hiện đại, truyền thông bằng ngôn ngữ dân tộc thiểu số có một vị thế khá quan trọng trong đời sống xã hội, nhất là ở những quốc gia đa dân tộc như Việt Nam. Truyền thông bằng ngôn ngữ dân tộc thiểu số góp phần phát triển kinh tế - xã hội, xoá đói giảm nghèo bền vững; đồng thời giúp quảng bá và lưu giữ những hình ảnh tốt đẹp về bản sắc văn hoá và cuộc sống của đồng bào các dân tộc thiểu số. Mục đích của bài báo là qua việc khảo sát thực tế một số báo online và các trang mạng xã hội như Facebook, Zalo, Youtube cho thấy tầm quan trọng và vai trò của báo online và các trang mạng xã hội sử dụng tiếng dân tộc trong việc bảo tồn và phát huy bản sắc văn hoá các dân tộc thiểu số ở Việt Nam. Phương pháp nghiên cứu được sử dụng là thống kê và phân tích, đánh giá. Kết quả khảo sát thực tế một số báo online và các trang mạng xã hội sử dụng tiếng dân tộc cho thấy loại hình truyền thông này đã được quan tâm nhưng còn hạn chế về số lượng và chất lượng. Chúng ta cần quan tâm hơn nữa đến báo online và các trang mạng tiếng dân tộc để góp phần phát triển truyền thông bằng ngôn ngữ dân tộc thiểu số, hướng tới phát triển bền vững vùng đồng bào dân tộc thiểu số của Việt Nam.
Ngày hoàn thiện: 23/3/2023	
Ngày đăng: 23/3/2023	
TỪ KHÓA	
Báo online	
Tiếng dân tộc	
Truyền thông	
Ngôn ngữ dân tộc thiểu số	
Bảo tồn văn hoá	

DOI: <https://doi.org/10.34238/tnu-jst.7277>

* Corresponding author. Email: haoct@tnue.edu.vn

1. Giới thiệu

Trong quá trình bảo tồn văn hoá dân tộc, ngôn ngữ các dân tộc có vai trò rất quan trọng. Nó không chỉ là cầu nối để đồng bào tiếp nhận tri thức mà còn là nơi lưu giữ văn hoá và bản sắc của mỗi dân tộc thiểu số. Đặc biệt, trong bối cảnh ngôn ngữ dân tộc ngày càng bị mai một hiện nay, không ít đồng bào dân tộc cũng không biết chữ mẹ đẻ của mình thì vai trò của truyền thông, trong đó có sách, báo tiếng dân tộc lại càng không thể thiếu trong vấn đề lưu giữ để bảo tồn và phát triển bản sắc văn hoá dân tộc ở các vùng đồng bào dân tộc thiểu số của Việt Nam. Quan tâm đến vấn đề về ngôn ngữ dân tộc thiểu số trong truyền thông gần đây đã có một số bài nghiên cứu. Trước hết, đó là những bài viết về việc sử dụng ngôn ngữ dân tộc thiểu số trên phát thanh, truyền hình, như: *Truyền hình bằng ngôn ngữ Khmer ở Việt Nam* [1], *Một số vấn đề về truyền hình bằng ngôn ngữ Gia Rai ở Việt Nam* [2], *Thực trạng hoạt động phát thanh bằng ngôn ngữ dân tộc thiểu số khu vực miền Bắc Việt Nam* [3], *Việc lựa chọn ngôn ngữ/ phương ngữ dân tộc thiểu số vào hoạt động trên kênh VTV5 Đài Truyền hình Việt Nam* [4],... Các tác giả đã quan tâm tới thực trạng và những hiệu quả của việc truyền thông bằng ngôn ngữ dân tộc thiểu số qua các phương tiện phát thanh, truyền hình cả ở cấp trung ương và địa phương. Trong cuốn sách: *Một số vấn đề về hoạt động truyền thông bằng ngôn ngữ dân tộc thiểu số của Việt Nam* [5], các tác giả cũng đã khảo sát một cách hệ thống về truyền thông bằng ngôn ngữ dân tộc thiểu số trên hai loại hình chính là phát thanh và truyền hình. Cụ thể hơn, nhóm nghiên cứu chúng tôi cũng đã có dịp công bố bài viết *Nhận xét bước đầu về việc sử dụng ngôn ngữ Jrai trên một số phương tiện truyền thông ở Việt Nam* [6]. Ở bài báo trên, chúng tôi đã đề cập đến sách, báo in và một số trang mạng sử dụng tiếng Jrai. Qua đó cho thấy, việc sử dụng ngôn ngữ Jrai trên truyền thông, qua các trang mạng đã được quan tâm, chú ý. Tuy nhiên, bài báo cũng chưa khảo sát được cụ thể một số vấn đề của truyền thông bằng tiếng Jrai mà mới chỉ là bước đầu nghiên cứu, đúng như các tác giả đã viết: “việc nghiên cứu ngôn ngữ Jrai trên một số loại hình truyền thông mới chỉ là nhiệm vụ bước đầu, chúng tôi hi vọng sẽ tiếp tục trở lại vấn đề này trong một bài viết khác” [6, p 88]. Như vậy, nghiên cứu về vấn đề truyền thông bằng ngôn ngữ dân tộc thiểu số đã được quan tâm. Tuy nhiên, việc đi sâu khảo sát và nghiên cứu vai trò của báo online và các trang mạng xã hội sử dụng tiếng dân tộc trong việc bảo tồn và phát huy bản sắc văn hoá các dân tộc thiểu số ở Việt Nam chưa được đề cập đến cụ thể.

Trong thời đại công nghệ 4.0, báo mạng (hay còn gọi là báo online hoặc báo điện tử) và các trang mạng có vai trò quan trọng trong tiếp nhận của bạn đọc. Vậy, báo mạng và các trang mạng tiếng dân tộc có những loại nào và nó có vai trò gì trong việc bảo tồn phát huy bản sắc văn hoá các dân tộc thiểu số ở nước ta? Tìm hiểu vấn đề này sẽ cho chúng ta một góc nhìn về thực tế truyền thông trong đời sống đồng bào các dân tộc thiểu số ở Việt Nam hiện nay, để từ đó có những chính sách, giải pháp phù hợp để bảo tồn và phát huy các giá trị văn hoá dân tộc trong đời sống xã hội hiện nay.

Để tạo điều kiện thuận lợi cho đồng bào dân tộc thiểu số ở khu vực biên giới, hải đảo, miền núi, vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn được thực hiện quyền tiếp cận thông tin, Chính phủ đã ban hành Nghị định số 13/2018/NĐ-CP quy định chi tiết và biện pháp thi hành Luật tiếp cận thông tin; quy định rõ các hình thức cung cấp thông tin có thể sử dụng cho đối tượng này, trong đó có: "Thông qua Cổng thông tin điện tử, Trang thông tin điện tử của cơ quan nhà nước"; "Tăng thời lượng truyền, phát bản tin đối với loại thông tin liên quan đến cơ chế, chính sách của người dân sinh sống tại khu vực biên giới, hải đảo, miền núi, vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn" [7]. Báo ảnh dân tộc và miền núi với 12 thứ tiếng dân tộc (bao gồm: tiếng Chăm, tiếng Bahnar, tiếng Ê đê, tiếng K'ho, tiếng M'ông, tiếng Jrai, tiếng Khmer, tiếng Mông, tiếng Tày, tiếng Xê-đăng, tiếng Co-tu và tiếng Hoa) [8] cũng đã được thực hiện dưới dạng online và thường xuyên cập nhật những thông tin hữu ích về đời sống xã hội cho đồng bào các dân tộc thiểu số. Do đó, việc sử dụng báo online hay các trang mạng để tuyên truyền và tiếp cận thông tin là một định hướng thiết thực trong đời sống các đồng bào dân tộc thiểu số hiện nay.

2. Phương pháp nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của bài viết là báo online và một số trang mạng tiếng dân tộc thiểu số trên các phương tiện thông tin đại chúng của Việt Nam. Phương pháp chủ yếu được chúng tôi sử dụng trong bài viết là phương pháp thống kê, phỏng vấn sâu và phân tích, đánh giá. Chúng tôi tiến hành khảo sát và phân tích dựa trên nguồn ngữ liệu là một số báo điện tử ở các trang web của chính phủ (địa chỉ trang web: <https://baoanhdantocmiennui.xembao.vn/>), báo điện tử và một số trang mạng xã hội như Facebook, YouTube,...

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Vai trò của báo mạng

Hiện nay, ở Việt Nam có 12 ấn phẩm báo ảnh song ngữ tiếng Việt với 12 thứ tiếng dân tộc thiểu số (Chăm, Ba Na, Gia Rai, Ê Đê, Cơ Ho, Mnông, Khmer, Mông, Tày, Xê Đăng, Cơ Tu, Hoa) phát hành theo tháng. Đó là *Báo ảnh Dân tộc và Miền núi* (trang web: <https://baoanhdantocmiennui.xembao.vn/>). Loại hình báo này phát hành cả bản in và online và được cấp phát miễn phí tới tận các thôn, bản, buôn, sóc, các cơ quan ban ngành liên quan. Báo ảnh dạng online có thể xem trực tiếp trên mạng Internet, được phát hành từ số tháng 1/2013 đến nay, gồm các thông tin về chính trị, kinh tế, văn hoá, xã hội, đời sống trong cả nước và ở các địa phương được trình bày song ngữ tiếng Việt và tiếng dân tộc.

Nội dung loại hình báo ảnh này khá phong phú, ngoài thông tin về các vấn đề kinh tế, chính trị xã hội còn có nhiều hình ảnh minh hoạ phù hợp với tâm lý tiếp nhận của bà con dân tộc. Nhìn chung, báo ảnh đã chuyển tải các thông tin nổi bật về tình hình thời sự trong nước và địa phương, các gương làm kinh tế giỏi, xoá đói giảm nghèo, phát triển nghề truyền thống, vấn đề chăm sóc sức khoẻ cộng đồng, gương người dân tộc điển hình hay bản sắc văn hoá của các dân tộc thiểu số trong nước... Kết cấu của báo ảnh gồm nhiều nội dung, tùy từng số báo mà các tin bài và ảnh có những thay đổi khác nhau, nhưng về cơ bản vẫn nằm trong 15 mục phản ánh những nội dung chính của các tờ báo song ngữ. Bảng 1 là kết quả tác giả đã sử dụng tiếng Việt để tóm tắt các chuyên mục trên báo điện tử song ngữ.

Bảng 1. Thống kê các chuyên mục trên báo ảnh điện tử song ngữ

TT	Tên chuyên mục	Nội dung	Ví dụ
1	Sự kiện và vấn đề	Phản ánh các vấn đề về chính trị xã hội	"Một số hoạt động của các đồng chí lãnh đạo Đảng và Nhà nước..."; "Cần tích hợp các chính sách cho phát triển kinh tế - xã hội vùng dân tộc thiểu số và miền núi" (số tháng 11/2018) [9]; "Nghệ thuật làm gốm của người Chăm được UNESCO vinh danh", số tháng 12/2022 [10]
2	Phóng sự chuyên đề	Thông tin dài có tính chuyên sâu, đề cập tới các vấn đề thời sự hiện nay của bà con	"Nhịp cầu gắn kết ý Đảng lòng dân ở Cao Bằng", (số tháng 12/2022) [10]
3	Kinh tế - Xã hội	Các thông tin về phát triển kinh tế, xã hội trong cả nước; những phóng sự chuyên sâu về vấn đề phát triển kinh tế của bà con dân tộc thiểu số	"Đổi thay ở vùng dân cư cách mạng Krông Bông" (số tháng 12/2022) [10]
4	Xoá đói giảm nghèo	Phản ánh vấn đề về các hộ nông dân vươn lên thoát nghèo; các nghề giúp phát triển đời sống	"Ấm no từ bưởi đỏ xứ Mường" (số tháng 1/2023) [11]
5	Văn hoá - Sắc màu dân tộc	Các bản sắc văn hoá của các DTTS ở Việt Nam	"Trải nghiệm lễ hội gọi đầu của người Thái Trắng" (số tháng 1/2023) [11]
6	Đất nước qua ảnh	Chủ yếu là hình ảnh về những điểm du lịch đẹp, ý nghĩa của đất nước. Thông tin rất ngắn gọn.	Xuất hiện ở hầu hết các số báo

TT	Tên chuyên mục	Nội dung	Ví dụ
7	Y tế - Giáo dục	Phản ánh các vấn đề chăm sóc sức khỏe y tế của đồng bào miền núi	<i>“Không chủ quan với bệnh sốt xuất huyết”</i> (số tháng 7/2022) [12]
8	Gương sáng soi chung	Phản ánh những vấn đề về cá nhân gương mẫu, tiêu biểu trong làm kinh tế, trong lối sống...	Xuất hiện ở hầu hết các số báo
9	Kinh nghiệm nhà nông	Đề cập đến các vấn đề phát triển nghề ở nông thôn, các kỹ thuật hiện đại được áp dụng nhằm cải thiện năng suất lao động của bà con. Các thông tin rất thiết thực, gần gũi.	<i>“Lão nông Khmer làm giàu từ vườn cây ăn trái”</i> (số tháng 1/2023) [11]
10	Chính sách và cuộc sống	Phản ánh những vấn đề chính sách liên quan trực tiếp đến đời sống của bà con ở vùng dân tộc và miền núi	<i>“Quảng Ninh xóa bỏ tư tưởng “thích nghèo”</i> (số tháng 11/2019) [13]
11	Hà Nội xưa và nay	Phản ánh cuộc sống và văn hoá của người Hà Nội	<i>“Hướng đi hiệu quả của các hợp tác xã ở Hà Nội”</i> (số tháng 7/2022) [12]
12	Biên giới - Biển đảo	Phản ánh những vấn đề liên quan đến biên giới và biển đảo của nước ta; sự đổi thay ở những khu vực này và sự phát triển của đời sống bà con nơi đây	<i>“Vĩ cuộc sống bình yên của người dân vùng biên”</i> (số tháng 7/2022) [12]
13	Du lịch	Chủ yếu là hình ảnh và những thông tin ngắn gọn về những vùng quê, khu du lịch đẹp	Xuất hiện ở hầu hết các số báo.
14	Nhịp sống thành phố – Nhịp sống vùng cao	Phản ánh những thông tin, đời sống của thành phố hoặc vùng miền núi khó khăn của Việt Nam	<i>“Những đảng viên vùng cao nêu gương vì cộng đồng”</i> (số tháng 1/2023) [11]
15	Môi trường	Phản ánh các vấn đề về môi trường	Xuất hiện ở hầu hết các số báo.

Ở bảng 1, qua khảo sát có thể thấy, báo online đã truyền thông các đề tài cơ bản về chính trị, kinh tế, văn hoá, xã hội. Trong đó, nội dung kinh tế và xã hội chiếm dung lượng lớn hơn cả (Báo có 15 chuyên mục nhưng có đến 6 chuyên mục phản ánh các vấn đề về kinh tế). Các đề tài khác cũng được quan tâm phản ánh như đề tài chính trị có chuyên mục: *Sự kiện và vấn đề*; *Phóng sự chuyên đề*.... Đề tài văn hoá có các chuyên mục như: *Văn hoá*, *Đất nước qua ảnh*, *Du lịch*, *Hà Nội xưa và nay*... Đề tài xã hội có các chuyên mục như: *Biên giới hải đảo*, *Nhịp sống thành phố*, *Môi trường*....

Nhìn chung, báo mạng song ngữ đã thể hiện được vai trò quan trọng của mình trong việc thông tin và truyền thông các chính sách, đường lối chủ trương của Đảng đến với đồng bào dân tộc thiểu số. Tuy nhiên, loại báo này vẫn chưa thực sự phổ biến và hình thức cũng chưa đa dạng.

3.2. Vai trò của các trang mạng xã hội (Facebook, Zalo, YouTube...)

Một số trang mạng mà cá nhân hoặc nhóm có thành viên là người dân tộc thiểu số xuất hiện trên Facebook cũng khá phong phú. Để thực hiện được mục tiêu bảo tồn, phát huy bản sắc văn hóa, những nội dung thông tin mà họ tập trung đăng tải nhiều nhất chính là những nét đẹp trong văn hóa truyền thống của dân tộc.

Trước hết, đó là những giá trị tinh thần như bài hát, điệu múa, tiếng khèn, tiếng sáo, lời kể chuyện dân gian, trò chơi dân gian, phong tục tập quán hay những bài giới thiệu, nghiên cứu về những giá trị đó. Chẳng hạn, *Hát giao duyên, đối đáp qua điện thoại, Thơ người Dao, Hát dân ca Dao* với những làn điệu mượt mà, sâu lắng [14]; Nhiều điệu múa của dân tộc Mường, dấu ấn văn hoá công chiêng trong văn hóa dân tộc Mường được thể hiện trên một số trang mạng Facebook; Một số trang mạng cũng thể hiện trò chơi trẻ thơ, làn điệu du con rất hay hoặc nhiều phong tục truyền thống được lưu giữ rất sinh động về hình ảnh, âm thanh qua các video về lễ cấp sắc dân tộc Sán Dìu, các phong tục đẹp của người Thái, người Cao Lan ở Tuyên Quang,...

Những giá trị văn hóa vật chất như trang phục, ẩm thực, tranh thờ, kiến trúc cũng được phản ánh hoặc quảng cáo qua một số trang cá nhân. Chẳng hạn trang Facebook về cộng đồng dân tộc thổ có nhiều hình ảnh, video, bài viết giới thiệu về những món ăn và lối sống của người dân tộc, người miền núi [15]. Nhiều nét văn hoá của cộng đồng người Thái cũng được giới thiệu qua trang Facebook cộng đồng dân tộc Thái với các món ăn truyền thống và những điệu xoè. Một số video xoè Thái thể hiện nét văn hoá này luôn được bảo tồn ở nhiều địa phương nơi có người Thái sinh sống [16]. Đây là hình thức hiện đại hóa các giá trị văn hóa truyền thống để có sức hấp dẫn với giới trẻ, nhờ vậy mà ngôn ngữ và bản sắc văn hoá tiếp tục được bảo tồn và phát huy. Tuy nhiên, một câu hỏi đặt ra là: Muốn giữ được bản sắc của mỗi DTTS thì việc hiện đại hóa nên ở mức độ nào, những điểm nào không thể thay đổi? Đây còn là vấn đề cần phải nghiên cứu, trao đổi. Các mảng hiện thực cuộc sống vật chất của đồng bào cũng được thể hiện tương đối phong phú trên hầu hết các trang mạng: cuộc sống còn nghèo khó, đường đi lại khó khăn, thiên tai, dịch bệnh,...

Nhóm các bạn trẻ thực hiện một số dự án về âm nhạc, dân ca đã sử dụng ngôn ngữ Mông để trò chuyện, trao đổi với những người Mông am hiểu âm nhạc truyền thống của người Mông rồi ghi âm, quay phim để lưu giữ lại những bài dân ca và điệu nhạc sử dụng trong cuộc sống sinh hoạt thường ngày và trong các dịp Lễ, Tết của người Mông. Xuất phát từ mong muốn làm sao để thanh niên người Mông thích thú với dân ca, có cảm hứng học và sáng tạo, thực hành các loại hình nghệ thuật âm nhạc truyền thống của người Mông trong môi trường xã hội hiện nay, nhóm đã chủ động chia sẻ những điệu nhạc, lời ca thu thập được lên mạng xã hội để âm nhạc dân gian Mông lan tỏa được đến nhiều người, hi vọng mọi người có thể sử dụng chất liệu dân gian Mông để sáng tác nên những khúc nhạc mới, hoặc đưa âm nhạc Mông vào các môi trường trình diễn của nó... Bên cạnh việc biên soạn, tuyển tập âm nhạc dân gian người Mông để giới thiệu các giá trị văn hóa dân tộc Mông đến với cộng đồng, các bạn trẻ người Mông cũng tham gia sáng tác, phối nhạc, thử nghiệm, tìm tòi những giá trị mới mẻ trên nền chất liệu dân gian Mông với hy vọng, sự kết hợp các yếu tố dân gian với sự sáng tạo mới của những thanh niên dân tộc Mông sẽ tạo nên những bản nhạc dân ca mang âm hưởng mới, phù hợp với xu hướng hiện nay.

Các video clip do những tập thể và cá nhân xây dựng đã tuyên truyền về sự nguy hiểm của dịch; cách phòng, chống dịch; kêu gọi tinh thần chung tay chống dịch; hướng dẫn mọi người cách tự làm dung dịch sát khuẩn... Một giáo viên còn kì công dịch Chỉ thị 16/CT-TTg của Thủ tướng Chính phủ về các biện pháp cấp bách phòng, chống dịch COVID-19 ra tiếng Mông để tuyên truyền cho bà con [17].

Các tuyên truyền viên trực tiếp bằng tiếng Mông đã đem tới các bản làng người Mông các nội dung tuyên truyền về các chủ trương, đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước; an toàn giao thông; môi trường, bảo vệ rừng; hòa giải ở cơ sở; phòng chống tội phạm, ma túy; phòng chống mại dâm, buôn bán người qua biên giới; giáo dục sức khỏe sinh sản vị thành niên; tục thách cưới, tảo hôn, hôn nhân cận huyết; tang ma; mê tín dị đoan, tin vào bùa ngải, thầy mo, thầy cúng khi ốm đau; nhân rộng các mô hình, điển hình; hướng dẫn phát triển kinh tế gia đình... Nhờ đó, đời sống đồng bào người Mông những năm gần đây có nhiều chuyển biến tích cực. Đặc biệt, thời gian qua, khi đại dịch Covid-19 hoành hành, truyền thống cơ sở cũng đã rất tích cực vào cuộc để tuyên truyền các vấn đề liên quan đến dịch bệnh cho đồng bào Mông như: tuyên truyền, vận động người dân chủ động khai báo với địa phương khi đi qua vùng dịch, tiếp xúc với người nghi nhiễm Covid-19 để cách ly, theo dõi kịp thời; hướng dẫn người dân không tụ tập đông người; ăn chín uống sôi, vệ sinh nhà cửa thông thoáng, đeo khẩu trang....

Một số trang Facebook, Zalo, YouTube cá nhân chủ yếu phổ biến các video clip về ca nhạc, dân ca tiếng dân tộc. Chẳng hạn dân ca là một loại hình âm nhạc truyền thống của các dân tộc Gia Rai với những âm điệu da diết, trầm buồn đi vào lòng người gần gũi và gắn bó với cuộc sống mỗi ngày của người Gia Rai. Chúng ta có thể kể đến các Facebook như: *Grai Tây Nguyên yal* với một số bài dân ca cổ của Gia Rai, Abih Yal Jrai Vol 1 | Tơlơl Khăp Tonap | Dân Ca Jrai [18].

Một số cá nhân cũng làm nhiều video về ca nhạc truyền thống Gia Rai như: Kpa Chăn, Siu Lan... Trang facebook Kpa Chan (Chăn Kpă) với một loạt video dân ca Gia Rai [19] đã được đông

đào các facebook người Gia Rai yêu thích theo dõi, có dân ca Gia Rai nói chung và dân ca Gia Rai ở các vùng nói riêng như: *Tơ loi adoh Jrai iau tui ad rơ đông.kpachan; Tơ loi adoh Jrai mừng chring Chư Puh tỉnh Gia Lai...* thu hút 1,8 nghìn lượt xem. Không chỉ có các bài dân ca tiếng Gia Rai, ở trang web này còn có cả những video ghi lại những câu chuyện cổ được kể theo hình thức *khan* của những người già trong các bon, buôn: (*Tơ loi Akhan đum*) *Ami Ana Bia Ana như Pler* [20]. Video có hình ảnh một người đàn ông đã già cầm đàn, mặc trang phục Gia Rai kể lại bằng tiếng Gia Rai câu chuyện cổ của người Gia Rai: “*Tơ loi A khăn Đum ơi ta prin tha...*”. Hình thức này rất độc đáo, giúp giữ được vốn văn hoá truyền thống của sử thi Tây Nguyên một thời.

Đặc biệt có cả những bài dân ca, bài hát theo hình thức karaoke có cả lời và chữ Gia Rai. Điều này đã được rất nhiều bạn trẻ người Gia Rai yêu thích nhấn like và comment thường xuyên, ví dụ như: *Adoh jarai..Jon ở Jon mi Jon/ Karaoke/ pô adoh..Ama lom. | Kpă Chăn|...* Giới trẻ Gia Rai vẫn rất yêu thích các điệu dân ca Gia Rai truyền thống, đặc biệt là các làn điệu được trình bày theo lời cổ, được chính các nghệ nhân và người già trình bày một cách nghiệp dư. Dấu ấn sâu đậm của dân ca Gia Rai truyền thống là âm điệu nhịp nhàng du dương như lời kể thủ thi về cuộc sống, con người, nếp sống, sinh hoạt của những con người bình dị và những mùa rẫy no ấm.

Trang facebook có tên *Siu Lan* với một loạt các vi deo dân ca Gia Rai được thực hiện từ chính những nghệ nhân người Gia Rai với những làn điệu truyền thống giàu bản sắc văn hoá. Chẳng hạn như: *A16 che jrai chur pah phrao 2020 |nhim ngă tơ dah mi ma bi kiăng plah do bai sang phara; A32 - neh suih yal ayong hiăp lưa dơi đôch, ngih ayong khăp dơi ha jak pho bi....* Các video ca nhạc dân ca Gia Rai không chỉ là nơi lưu giữ văn hoá và hồn cốt của dân tộc Gia Rai mà đó còn là diễn đàn cho các bạn trẻ trao đổi bằng ngôn ngữ mẹ đẻ của mình. Chúng ta có thể bắt gặp nhiều like, comment và phản hồi tích cực bằng tiếng Gia Rai sau khi nghe, xem những video này. Giai điệu của dân ca Gia Rai thường nồng nàn, mạnh mẽ, sâu đậm, thiết tha, vui buồn tột cùng, dễ đi sâu vào lòng người. Các giai điệu có thể thay đổi nhưng tiết tấu thì ít khi thay đổi. Ví dụ bài *Lên nương* và *Bơ hơ chim* (dân ca Gia Rai). Dân ca Gia Rai có các thể loại: Hát nói gọi là *Knha*; Hát có nhịp điệu gọi là *adoh*; Hát giao duyên gọi là *nhik*; Hát kể trường ca gọi là *hri*.

Ngoài ra, ngôn ngữ Gia Rai cũng được dùng khá phổ biến trên các trang Facebook và Zalo cá nhân của người Gia Rai. Chúng ta có thể tìm thấy các tương tác sử dụng chữ Gia Rai qua các comment của các cá nhân khi bình luận hoặc nhận xét về một hình ảnh hay video của bạn bè (ví dụ như Facebook của Bong Jr. Kơ Pă; Kim Nguru Joshep; Kpă Pual...). Do tốc độ phát triển của Internet, điện thoại di động được sử dụng nhiều nên giới trẻ người DTTS cũng sử dụng ngôn ngữ dân tộc mình trong giao tiếp, trao đổi thông tin qua Zalo, Facebook, YouTube. Trên các trang Zalo, YouTube, Facebook, ngôn ngữ Gia Rai đã xuất hiện nhưng chủ yếu với góc độ cá nhân, khi trao đổi với người đồng tộc và đối tượng thường sử dụng chủ yếu là các thanh niên người dân tộc Gia Rai. Đa số đối tượng sử dụng mạng xã hội bằng tiếng Gia Rai chủ yếu là người trẻ, thế hệ 8X, 9X. Họ là những công chức, trí thức người Gia Rai như giáo viên, phóng viên, biên tập viên, người biên tập sách, báo, sinh viên, học sinh hoặc những nghệ nhân đam mê với vốn văn hoá của dân tộc mình... Và số lượng này cũng chỉ là nhóm nhỏ so với tổng số người dân Gia Rai.

Tóm lại, các nội dung phản ánh về văn hóa truyền thống cũng như hiện thực cuộc sống, hiện thực tư tưởng của người dân, nhất là của thanh niên các dân tộc thiểu số đã được thể hiện rất đa dạng trên các trang Facebook, Zalo, các video, YouTube... của các nhóm đồng bào dân tộc thiểu số. Điều này cho thấy đồng bào dân tộc thiểu số nói chung, nhiều thanh niên người dân tộc thiểu số nói riêng rất có ý thức gắn kết tộc người, và thiết tha với văn hóa dân tộc. Thực tế là với niềm tự hào và tình yêu văn hóa mẹ đẻ, họ đã phần nào góp sức lưu giữ, lan tỏa các nét đẹp văn hóa truyền thống, và đã đưa vào đó những hơi thở hiện đại, khiến văn hóa các dân tộc thiểu số có thể có chỗ đứng vững vàng trong thời đại của khoa học và công nghệ hiện nay. Tuy nhiên, các mảng văn hóa được phản ánh một cách tự phát chưa có tính hệ thống và tính khoa học.

Nhìn chung, về phương thức tiếp cận, báo ảnh điện tử sẽ rất thuận lợi bởi có thể xem ở mọi lúc mọi nơi khi có mạng Internet. Điều này sẽ rất phù hợp với đối tượng trẻ như học sinh, sinh

viên, thanh niên hoặc những trí thức, cán bộ, viên chức biết tiếng dân tộc. Báo mạng được trình bày rõ nét, tiện lợi trong việc tiếp cận, chỉ cần truy cập vào đường link là chúng ta có thể dễ dàng đọc báo. Tuy nhiên, ở phiên bản online, chúng tôi thấy vấn đề phông chữ cần phải được chú trọng. Bởi khi đưa lên trang mạng xã hội, một số bài báo đã bị lỗi phông chữ khi viết bằng ngôn ngữ dân tộc thiểu số, nhất là phần nội dung tin bài, khiến cho người đọc không thể đọc được bằng tiếng mẹ đẻ. Cần phải khắc phục nhược điểm này để bạn đọc có thể tiếp cận báo một cách dễ dàng và hiệu quả hơn.

Báo mạng chưa có tính chất chuyên biệt. Loại hình này mới đáp ứng được việc cập nhật thông tin, đời sống chính trị, xã hội cùng đời sống của nhân dân trong cả nước nói chung, chưa chú trọng đến tính chất đặc thù hay tuyên truyền ý thức bảo lưu văn hoá, ngôn ngữ hay truyền thống của riêng từng dân tộc. Bởi tất cả các ngôn ngữ này đều được dịch từ cùng 1 bản tiếng Việt, từ hình ảnh đến thông tin đều giống nhau, chỉ khác ngôn ngữ. Chính vì vậy nội dung phản ánh và các thông tin tuyên truyền còn mang tính chung, không đi sâu vào đời sống cụ thể của từng đồng bào sử dụng ngôn ngữ đó.

4. Kết luận

Qua kết quả khảo sát như trên, chúng tôi nhận thấy, báo mạng và các trang mạng sử dụng tiếng dân tộc còn khá hạn chế về số lượng, chưa phổ biến, chưa đáp ứng được nhu cầu tiếp cận thông tin đa dạng và phong phú của bà con các đồng bào dân tộc thiểu số ở Việt Nam. Các báo điện tử tiếng dân tộc chỉ chiếm một số lượng rất nhỏ trong tổng số các báo mạng đang lưu hành trên mạng Internet ở Việt Nam hiện nay.

Trong xã hội hiện đại, truyền thông bằng ngôn ngữ dân tộc thiểu số có một vị thế khá quan trọng trong đời sống xã hội, nhất là ở những quốc gia đa dân tộc như Việt Nam. Trong đó, vai trò của sách, báo, nhất là sách, báo điện tử rất quan trọng. Bởi loại hình báo này đã truyền thông bằng tiếng dân tộc thiểu số đến bà con những thông tin, chủ trương chính sách của Đảng và Nhà nước, những thông tin khoa học và đời sống... để đồng bào biết và thực hiện tốt các chính sách pháp luật và nâng cao chất lượng cuộc sống, góp phần phát triển kinh tế - xã hội, xóa đói giảm nghèo bền vững đồng thời giúp quảng bá và lưu giữ những hình ảnh tốt đẹp về bản sắc văn hoá và cuộc sống của đồng bào các dân tộc thiểu số. Thế nhưng, cũng phải nhận thấy là, truyền thông bằng tiếng dân tộc thiểu số ở Việt Nam còn khá yếu. Đây thực sự là điều còn hạn chế, đòi hỏi sự cố gắng cao của truyền thông tiếng dân tộc ở Việt Nam. Do đó, Đảng và Chính phủ cần có những kế hoạch cụ thể cho truyền thông bằng ngôn ngữ dân tộc thiểu số nói chung và truyền thông bằng ngôn ngữ dân tộc trên các trang mạng và báo mạng nói riêng được hiệu quả và thiết thực hơn nữa góp phần phát triển bền vững vùng đồng bào dân tộc thiểu số Việt Nam.

TÀI LIỆU THAM KHẢO/ REFERENCES

- [1] T. N. Dao and T. H. Cao, "Television in Khmer language in Vietnam," *Journal of Language and Life*, vol. 5A, no. 297, pp. 85-93, 2020.
- [2] T. H. Cao, "Some issues on Gia Rai – language television in Vietnam," *Journal of Lexicography & Encyclopedia*, vol. 6, no. 68, pp. 140-144, 2020.
- [3] T. M. T. Nguyen, "The reality of broadcasting in languages of ethnic minorities in the Northern area of Vietnam," *Journal of Lexicography & Encyclopedia*, vol. 6, no. 62, pp. 50-56, 2019.
- [4] T. N. Nguyen, "Selecting ethnic minority languages/ dialects on VTV5 of Vietnam Television," *Journal of Lexicography & Encyclopedia*, vol. 6, no. 62, pp. 57-63, 2019.
- [5] T. N. Nguyen (Ed), T. N. Dao, T. H. Cao, T. M. T. Nguyen, and S. S. Thao, *Some issues about communication activities in ethnic minority languages of Vietnam*. Thai Nguyen University Publishing House, 2022.
- [6] T. H. Cao and K. T. Pham, "Initial comments on the use of Jrai language in some media in Vietnam," *Journal of Lexicography & Encyclopedia*, vol. 4, no. 78, pp. 82-88, 2022.
- [7] X. P. Nguyen, "Decree 13/2018 of the Government detailing and implementing the Law," 2018. [Online]. Available: http://vanban.chinhphu.vn/portal/page/portal/chinhphu/hethongvanban?class_id=1&_page=1&mode=detail&document_id=192742. [Accessed November 15, 2022].

-
- [8] Vietnam News Agency, "Ethnic and Mountain Photojournalism," 2019. [Online]. Available: <https://baoanhdantocmiennui.xembao.vn/>. [Accessed November 15, 2022].
- [9] Vietnam News Agency, "Ethnic and mountainous photojournalism," 2018. [Online]. Available: <https://baoanhdantocmiennui.xembao.vn/Epaper/JRAI/2018/so11/index.html>. [Accessed November 15, 2022].
- [10] Vietnam News Agency, "Ethnic and mountainous photojournalism," 2022. [Online]. Available: <https://baoanhdantocmiennui.xembao.vn/Epaper/JRAI/2022/Jrai12/html5/index.html?page=1&noflash>. [Accessed February 2, 2023].
- [11] Vietnam News Agency, "Ethnic and mountainous photojournalism," 2023. [Online]. Available: <https://baoanhdantocmiennui.xembao.vn/Epaper/JRAI/2023/Jrai01/html5/index.html?page=1&noflash>. [Accessed February 2, 2023].
- [12] Vietnam News Agency, "Ethnic and mountainous photojournalism," 2022. [Online]. Available: <https://baoanhdantocmiennui.xembao.vn/Epaper/JRAI/2022/Jrai07/html5/index.html?page=1&noflash>. [Accessed February 2, 2023].
- [13] Vietnam News Agency, "Ethnic and mountainous photojournalism," 2019. [Online]. Available: <https://baoanhdantocmiennui.xembao.vn/Epaper/JRAI/2019/jrai11/html5/index.html?page=1&noflash>. [Accessed February 2, 2023].
- [14] Radio and Television Station of Tuyen Quang Province, "Dao folk songs". [Online Video]. Available: <https://www.youtube.com/watch?v=epA-UClcrU4>. [Accessed February 10, 2023].
- [15] Facebook, "Tho ethnic community Facebook". [Online]. Available: <https://www.facebook.com/ToiDanTocTho/>. [Accessed February 10, 2023].
- [16] Facebook, "Thai ethnic community Facebook". [Online]. Available: <https://www.facebook.com/groups/681781098621662/>. [Accessed February 10, 2023].
- [17] Ha Giang newspaper, "Hmong teacher and community responsibility against Covid-19," April 12, 2020. [Online]. Available: <http://baohagiang.vn/xa-hoi/202004/co-giao-nguoi-mong-va-trach-nhiem-cong-dong-chong-covid-19-758414/>. [Accessed February 10, 2023].
- [18] A. Y. Jrai, "Jrai's folk song," 2017. [Online Video]. Available: <https://www.youtube.com/watch?v=XVu55kHoJHY>. [Accessed November 15, 2022].
- [19] Video Kpachan, "Gia Rai folk song". [Online]. Available: <https://www.youtube.com/watch?v=fILJ9h3dcpo>. [Accessed November 15, 2022].
- [20] Video Khan, "Old stories are told in Khan". [Online Video]. Available: <https://www.youtube.com/watch?v=fwTfqk3xsll>. [Accessed November 15, 2022].